

BİREYLERİN FİNANSAL DAVRANIŞ BOYUTLARINI ETKİLEYEN SOSYALİZASYON AJANLARININ TESPİTİ: GÜMÜŞHANE MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

Adem ÖZBEK*

Öz

Bireysel anlamda verilen her ekonomik kararın hem bireyin bütçesine hem de içinde yaşanan ekonomik sisteme olumlu ya da olumsuz etkileri vardır. Bir gerçek var ki birkaç yıl öncesine oranla ekonomik kararlar finansal piyasalardaki ürün çeşitliliğinin artmasına bağlı olarak şimdi daha zor verilmektedir. Ekonomik gücün çok önemli ve belirleyici olduğu bu dönemde bireysel sergilenen finansal davranışların önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Bu nedenle bireyin harcama, biriktirme, yatırım gibi finansal davranışları üzerinde etkili olan finansal sosyalizasyon ajanlarının tespit edilmesi ve gelecek nesiller adına bu ajanların farkındalıklarının artırılması ve desteklenmesi gereklidir. Bu çalışmada aile, okul eğitimi, iş ve para kazanımı, çevre gibi finansal sosyalizasyon ajanlarının meslek yüksekokulu öğrencilerinin finansal davranışları üzerindeki etkileri ölçülmeye çalışılmış, okulda alınan finansal eğitim ve zorunlu staj uygulamalarının, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini olumlu etkiledikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Davranış, Finansal Sosyalizasyon, Ekonomi.

DETERMINATION of SOCIALIZATION AGENTS AFFECTING the FINANCIAL BEHAVIOR DIMENSIONS of INDIVIDUALS: AN APPLICATION for the STUDENTS of VOCATIONAL HIGH SCHOOLS of GUMUSHANE UNIVERSITY

Abstract

Each economic decision made individually has positive or negative effects on both the individual's budget and the economic system, in which the individual lives. In fact, when compared to a couple years ago, the economic decisions are made more difficultly because of the increase in the product diversity in financial markets. In this period, in which the economic power is very important and determinant, the importance of financial behaviors exhibited personally gradually increases day-by-day. For this reason, it is necessary to determine the financial socialization agents playing effective role on financial behaviors such as spending, saving, and investing, to raise awareness about these agent for the sake of future generations, and to support them. In the present study, it was aimed to measure the effects of financial socialization agents such as family, school education, job, earning money, and environment on the financial behaviors of vocational high school students and it has been observed that financial education, compulsory internship practices taken at school have positive effects on students' financial literacy levels.

Key Words: Financial Behavior, Financial Socialization, Economy.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, e-mail: ademozbek@gumushane.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6599-6337.

GİRİŞ

Ekonomik gelişmişlik veya ekonomik kalkınma, bir ulus için ulaşılması arzu edilen temel ekonomik hedeflerin başında gelmektedir. Bireysel ve toplumsal anlamda ekonomik kalkınma ekonomik sistemin en temel taşı olan bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken husus, ekonomik sistemin özelliklerinin bireylere doğru anlatılması ve bu sistem içerisinde yer alan bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri üzerindeki etkinliklerinin artırılması gerekliliğidir. Birey, bu sistem içerisinde hem kendi yerini hem de bu sisteme olan etkilerini tam anlamıyla anladığında daha doğru ekonomik kararlar verme imkânına sahip olacaktır. Finansal sosyalizasyon olarak ifade edilen süreç bireyi erken yaşlarda ekonomik davranışlara ve kararlara dâhil eden sosyal bir süreçtir.

Bireylerin finansal davranışlarını etkileyen sosyalizasyon ajanları çalışmada dört bölüme ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır. Bunlar (Grohmann vd., 2015:117);

- 1- Ailenin finansal bilgi düzeyi
- 2- Ebeveynlerin sunduğu finansal sosyalleşme imkânları
- 3- Bireyin almış olduğu eğitimin kalitesi
- 4- Para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme

Sosyalleşme çocukluktan başlayıp hayat boyu devam eden canlı bir süreçtir. Sosyalleşme, genellikle bireylerin toplumda etkileşim kurmayı öğrendikleri bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç sosyal rollerin öğrenilmesi ve bunlarla ilgili bilgi ve becerilerin kazanılması ile ilgilidir (Furnham, 1991:11). Finansal sosyalleşme, finansal uygulanabilirliğe ve bireysel refahı artıracak değerler, tutumlar, standartlar, normlar, bilgi ve davranışlar edinme ve geliştirme sürecidir (Gudmunson ve Danes, 2011:645). Finansal sosyalleşme, çoklu yaşam olayları ve kişisel etkileşimler yoluyla finansal bilgi ve becerilerin geliştirilmesini içermektedir (Fox vd., 2000:46).

Birey finansal ve ekonomik kavramlara çevresi aracılığıyla ulaşır. Bu çevre içerisinde bireyin ailesi, ebeveynleri, okul ve iş hayatı gibi finansal sosyalizasyon ajanları yer almaktadır. Bunların her biri finansal anlamda bireye farklı öğretiler katmakta ve bireyin finansal bilgi, beceri ve tutum edinme çabaları üzerinde olumlu etki yaratmaktadırlar.

Tüketici sosyalleşmesi üç bileşenden oluşmaktadır: temel faktörler (cinsiyet, yaş, sosyoekonomik durum gibi), sosyalleşme aracı süreçleri (akranlar, ebeveynler, diğer aile üyeleri gibi) ve öğrenme mekanizmaları-sonuçları (ebeveynlerin çocuklarına tüketici becerilerini öğrettiği süreç) (Grossbart vd., 1991:161).

Ebeveynlerin para yönetimi ile ilgili olan davranışları çocukların finansal sosyalleşmesi üzerindeki etkileri önemlidir. Aileler finansal sosyalleşme yoluyla çocukların finansal bilgi, tutum ve davranışları üzerinde kilit rol oynamaktadırlar. Moschis (1985), ailelerin finansal değerleri ve davranışları çocuklarına hem açık hem de dolaylı olarak ilettiklerini ifade etmiştir. Jorgensen, Savla (2010), kapalı sosyalleşmeyi, normların ve beklentilerin bilinçsiz iletişimi, davranışların gözlemlenmesi veya taklit edilmesi ile gerçekleştirdiğini, Sherraden vd. (2010), ise açık

Bireylerin Finansal Davranış Boyutlarını Etkileyen Sosyalizasyon Ajanlarının Tespiti: Gümüşhane Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

finansal sosyalleşmeyi finansal sorunlar ve davranışsal modelleme hakkında doğrudan, aileler tarafından çocuklara bilinçli olarak finansal uygulamalar verilmesi olarak tanımlamışlardır.

Finansal eğitimle sağlanan finansal sosyalleşme süreci bireyin yaşam boyu sergileyeceği finansal uygulamaların gidişatını belirleyecektir. Bu sürecin birey adına olabildiğince erken dönemden itibaren başlatılması gerekir. Finansal sosyalizasyon süreci sadece bireyin finansal anlamda yeterli bilgiye sahip olması ile tamamlanan bir süreç değildir. Finansal sosyalizasyon süreci, finansal okuryazarlığın önemli olduğu kadar gerekli finansal davranışların da kazanılması gereken önemli bir süreçtir. Bu nedenle birey elde ettiği finansal bilgiyi aynı doğrultuda finansal davranışa dönüştürmesi gerekir.

Birey yaşantısı boyunca bilgiye ulaşabilme ve bilgiyi öğrenebilme şansına sahiptir. Davranışın öğrenilmesi ve elde edilmesi süreci böyle değildir. Kişinin belirli bir yaştan ve yaşantıdan sonra bazı davranışları öğrenmesi ve sergilemesi zorlaşır. Hele ki ekonomik alışkanlıklar ve bunlara dayalı davranışların değiştirilmesi veya yeniden kazanılması çok zordur. Bu nedenle çocukluk dönemi denilen erken yaşlarda özellikle de ebeveynler tarafından sergilenen finansal davranışlar çocuğun, geleceği adına ya bir kazanım ya da sıkıntılı bir sürecin başlangıcı olacaktır.

Aile içerisinde gerçekleşen finansal sosyalleşme gençlerin finansal becerilerini geliştirerek tasarruf etme gibi finansal davranışları ortaya çıkarmıştır (Gudmunson ve Danes, 2011:646). Ward vd. (1977), ebeveynlerin gençlere, fiyat-kalite ilişkilerini anlama, parayı akıllıca kullanma ve alım yapmadan önce uygun bilgileri elde etme gibi tüketimin temel rasyonel yönlerini öğretmede araçlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Bireyin erken finansal sosyalleşmesi, hayatı boyunca karşı karşıya kaldığı iyi finansal uygulamalara bağlıdır. Bu finansal uygulamaların bir kısmına birey kendisi karar verirken bir kısmını da kendi adına çevresi karar vermektedir. Birey adına finansal konularda karar verme sırası ile ilgili ebeveynler ilk sırada yer almaktadır, daha sonra birey finansal özgürlüğünü kazandığında kendi adına kararlar verebilmektedir. Dolayısıyla kazanılan finansal bilginin ve davranışın temelinde aileden elde edilen bilgi ve gözlemler yer almaktadır.

Finansal bilgi çocukların gözlemleri, katılımıyla ve ebeveynlerin kasıtlı talimatlarıyla öğrenilir (Danes, 1994). Ebeveynlerin kasıtlı talimatları ve pekiştirmeleri çocukların finansal bilgi ve davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Drentea ve Lavrakas, 2000:526).

Moschis (1985), bireyin finansal sosyalleşme sürecinin, aile etkileşimleri ve finansal kaynaklar gibi hane halkı özelliklerinden, ayrıca çocuğun yaşı ve bilişsel yetenekleri gibi bireysel düzey faktörlerinden etkilendiğini bildirmiştir. Bireyin okul eğitimi üzerinde en etkili olduğu özelliği bilişsel yeteneğidir. Yani bireyin zihinsel zekâsı eğitimle aldığı bilginin kalitesini etkilemektedir. Ailede ebeveynlerin finansal kararlarının ve davranışlarının gözlemlenmesi ile başlayan finansal sosyalizasyon süreci okul eğitimi ile devam etmektedir. Fakat bu eğitimin faydalı olabilmesi şu üç durumun gerçekleşmesine bağlıdır:

Adem ÖZBEK

- Birey için yedili yaşlarda başlayan eğitim hayatında okullarda, finansal ve ekonomik içerikli derslere sadece bazı özel okullarda yer verilmemeli, eğitim tüm okullara yayılmalı ve bu dersler müfredata zorunlu olarak işlenmeli,
- Bu eğitimi sadece maddi gücü iyi olan aile çocukları değil herkes alabilmeli,
- Özellikle de çocuğun 1-7 yaş aralığında ebeveynlerinden öğrendiği finansal bilgilerin pekiştirilmesi adına finansal eğitimin ilkokuldan itibaren başlatılması.

Ebeveynlerin finansal bilgi seviyeleri, bireyin finansal sosyalizasyon sürecinde ele alınması gereken diğer bir konudur. Tasarruf alışkanlığı olmayan, gelir ve gider kontrolü için bütçeleme davranışı göstermeyen, faiz, enflasyon gibi temel finansal terimlerinden haberi olmayan ebeveynlerin gelecek adına doğru ekonomik kararlar verebilen nesiller yetiştirmeleri de oldukça zordur. Politika yapımcılar bu durumu iyi analiz edip gerekirse finansal okuryazarlık seviyesi yüksek bir toplum oluşturma adına ebeveynlere finansal eğitim verilmesine imkân sağlamalıdır.

Nababan (2011), meslek lisesi ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin, toplumda sayıca oldukça büyük bir yere sahip olduklarını ve ekonomi üzerinde de büyük bir etkiye sahip olduklarını ifade etmiştir.

Üniversite öğrencileri hakkında finansal okuryazarlığın niteliğini belirlemek amacıyla dünya genelinde pek çok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalardan çoğu, üniversite öğrencisinin yetersiz finansal bilgi ve beceriye sahip olarak finansal okuma yazma bilmediği görülmüştür (Seotsanyana, 2019:64).

Sirine (2016), çalışmasında üniversite öğrencilerinin tasarruf etme davranışları üzerinde, finansal okuryazarlık seviyelerinin, ebeveyn sosyalleşmesinin ve kendi öz kontrollerinin etkisi olduğunu belirtmiştir.

Ebeveynlerin rolü, öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri, öz kontrol ve geleceğe yönelik algıları Semarang'daki meslek yüksekokulu öğrencilerinin tasarruf davranışlarını etkiler. Bu nedenle öğrencilerin tasarruf davranışlarını geliştirebilmek için, ebeveynlerin öğrencileri para biriktirme konusunda teşvik etmelerine ek olarak onların finansal okuryazarlık anlayışlarının ve kendilerini kontrol etme yeteneklerinin geliştirilmesi gereklidir (Chalimah vd., 2019:28).

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, finansal okuryazarlığın ve aile ortamının meslek yüksekokulu öğrencilerinin finansal tutumlarını doğrudan etkilediği sonucuna varılabilir. Aile ortamının, öğrencilerin tasarruf konusundaki davranışsal niyetleri üzerinde doğrudan bir etkisi söz konusudur. Dolayısıyla aile ortamı Tegal Regency'deki Devlet Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin tasarruf davranışlarını doğrudan etkiler (Puspasari, 2018:140).

Shaari vd., (2013), üniversite öğrencileri için finansal okuryazarlık araştırmasına gerek duyulduğunu ifade etmişlerdir. Yazarlar üniversite öğrencilerinin anne babalarından ayrı yaşadıklarını, finansal bilgiye dayanarak tasarruf etme, harcama veya yatırım yapma konularında finansal kararlar verdiklerini bu nedenle de

Bireylerin Finansal Davranış Boyutlarını Etkileyen Sosyalizasyon Ajanlarının Tespiti: Gümüşhane Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

öğrencilerin finansal alışkanlıklarının ve davranışlarının gözlemlenmesi gerektiğini bildirmişlerdir.

Beal ve Delpachitra (2003), Avustralya'da Güney Queensland Üniversitesinde öğrenciler üzerinde yapmış oldukları çalışmada, üniversitenin ilk yılında öğrencilerin finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğunu ve işletme öğrencilerinin işletme dışı disiplinlerdeki öğrencilere nazaran daha iyi finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Veri Kümesi ve Yöntem

Çalışmanın veri seti Gümüşhane Üniversitesi ön lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Meslek yüksekokulu öğrencileri hem eğitim öğretim dönemleri içerisinde ekonomi ve finans içerikli ders almaları hem de iki yıllık eğitim dönemlerinin sonunda zorunlu staj eğitimi almaları nedeniyle çalışmaya dâhil edilmişlerdir. Gümüşhane Üniversitesinde eğitim almakta olan rastgele seçilmiş 283 öğrenciye anket çalışması yapılarak veriler elde edilmiştir. Ankette yer alan ölçek soruları Grohmann, Kouwenberg ve Menkhoff'un (2015) çalışmalarındaki ölçeklerden faydalanılarak elde edilmiştir. Anket formu altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik bilgiler, ikinci bölümde aile ile ilgili bilgiler, üçüncü bölümde ebeveynlerin finansal sosyalleşmeye katkıları ile ilgili bilgiler, dördüncü bölümde alınan eğitim ve kalitesi ile ilgili bilgiler, beşinci bölümde para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme ile ilgili bilgiler ve son bölüm de ise finansal davranış ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Ölçekte yer alan sorular 5'li likert ölçeğine uygun olarak hazırlanmıştır. Araştırma dâhilinde elde edilen verilerin ve hipotezlerin değerlendirilmesinde SPSS Paket programı kullanılarak regresyon ve korelasyon analizleri yapılmıştır.

Çalışmada, finansal sosyalizasyon ajanlarının bireyin finansal davranışları üzerindeki etkilerini belirlemek üzere şu hipotezler oluşturulmuştur:

H₁: Ailenin finansal bilgi seviyesi arttıkça bireyin finansal davranış performansı artar.

H₂: Ebeveynlerin sunduğu finansal sosyalleşme imkânları arttıkça bireyin finansal davranış performansı artar.

H₃: Alınan eğitimin kalitesi arttıkça bireyin finansal davranış performansı artar.

H₄: Para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme arttıkça bireyin finansal davranış performansı artar.

Bulgular ve Tartışma

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Dağılımları			
Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Kadın	138	48,9	48,9
Erkek	144	51,1	100,0
Yaş			
18 yaş	34	12,1	12,1
19 yaş	55	19,5	31,6
20 yaş	95	33,7	65,2
21 yaş	44	15,6	80,9
22 yaş	30	10,6	91,5
23 yaş	13	4,6	96,1
24 yaş	7	2,5	98,6
25 yaş	4	1,4	100,0
Babanın Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Okuryazar değil	7	2,5	2,5
İlköğretim	94	33,3	35,8
Lise	123	43,6	79,4
Üniversite	54	19,1	98,6
Lisansüstü	4	1,4	100,0
Annenin Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Okuryazar değil	36	12,8	12,8
İlköğretim	123	43,8	56,6
Lise	99	35,2	91,8
Üniversite	23	8,2	100,0
Lisansüstü	-	-	-

Tablo 1’de katılımcıların %49,9’unun kadın %51,1’inin erkeklerden oluştuğu, yaş dağılımı içerisinde %33,7 ile 20 yaşında olanların en fazla yer aldığı, ebeveynlerin eğitim durumlarında babaların %43,6 ile en fazla lise mezunu, %43,8 ile annelerin ilkokul mezunu oldukları görülmektedir.

Bireylerin Finansal Davranış Boyutlarını Etkileyen Sosyalleşme Ajanlarının Tespiti: Gümüşhane Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

Tablo 2: Araştırmaya İlişkin Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları
*p<0,05; **p<0,01

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5
Ailenin Finansal Bilgisi	1				
Ebeveynlerin Sunduğu Finansal Sosyalleşme İmkânları	,610**	1			
Alınan Eğitimin Kalitesi	,386**	,353**	1		
Para ve İş Üzerinden Sağlanan Finansal Sosyalleşme	,380**	,372**	,329**	1	
Finansal Davranış	,398**	,423**	,361**	,208**	1

Tablo 2’de araştırma kapsamında ele alınan değişkenler arasındaki Pearson Korelasyon katsayıları gösterilmektedir. Pearson Korelasyon katsayılarının 0,80’den yüksek olması çoklu doğrusal bağlantı sorununun olduğunu göstermektedir. Ancak tablo incelendiğinde tüm değerlerin 0,80’den küçük olmasından dolayı söz konusu çoklu doğrusal bağlantı sorununun ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre Ailenin finansal bilgi seviyesi ile ebeveynlerin sunduğu finansal sosyalleşme imkânı arasındaki ilişkinin ($r=,610$; $p<,01$) istatistikî olarak anlamlı ve aynı yönlü olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde Ailenin finansal bilgi seviyesi ile alınan eğitimin kalitesi ($r=,386$; $p<,01$), para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme ($r=,380$; $p<,01$) ve finansal davranış arasındaki ilişkilerin de ($r=,398$; $p<,01$) istatistikî olarak anlamlı ve pozitif oldukları görülmektedir. Araştırmanın tüm değişkenlerinin diğer değişkenler ile olan ilişkilerinin de istatistikî olarak anlamlı ve aynı yönlü olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya İlişkin Değişkenlerin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Finansal Davranış	
	Beta Katsayıları	VIF Değerleri
Ailenin Finansal Bilgisi	,170**	1,719
Ebeveynlerin Sunduğu Finansal Sosyalleşme İmkânları	,251***	1,681
Alınan Eğitimin Kalitesi	,253***	1,251
Para ve İş Üzerinden Sağlanan Finansal Sosyalleşme	-,020	1,258
F Model Değeri	22,709***	
Düzeltilmiş R ²	,236	

*p<0,05; **p<0,01

Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki regresyon analizi sonuçları Tablo 3’de özetlenmektedir. Ailenin finansal bilgi seviyesinin bireyin finansal davranışı üzerine etkisi ($\beta=,170$; $p<0,05$) istatistikî olarak anlamlı ve pozitif yönlüdür. Söz konusu sonuca göre ailenin finansal bilgi seviyesi arttıkça bireyin doğru finansal davranış sergileme ihtimali de olumlu yönde artmaktadır. Aynı şekilde ebeveynlerin sundukları finansal sosyalleşme imkânları bireyin finansal davranışı üzerine etkisinin de ($\beta=,251$; $p<0,01$) istatistikî olarak anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer bağımsız değişkeni olan alınan eğitimin kalitesinin bireyin finansal davranışı üzerine etkisinin de ($\beta=,253$; $p<0,01$) istatistikî olarak anlamlı ve olumlu yönde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan son bağımsız değişken olan Para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme değişkeninin bireylerin finansal davranışları üzerine etkisinin ise ($\beta= -,020$) istatistikî olarak anlamsız olduğu sonucu tablo 3’de görülmektedir. Regresyon analizi sonuçlarının F model değerine bakıldığında ise modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışmada değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun kontrol edilebilmesi için ayrıca Varyans Şişirme Faktörleri (VIF) değerlendirilmiştir. Çoklu doğrusal bağlantı sorununun meydana gelmemesi için söz konusu VIF değerlerinin 10’a eşit veya daha küçük olması gerekmektedir (Freund ve

Bireylerin Finansal Davranış Boyutlarını Etkileyen Sosyalizasyon Ajanlarının Tespiti: Gümüşhane Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

diğerlerinden aktaran Okan, 2012:78). Tablo 3’de yer alan VIF değerlerine bakıldığında ise (1,251- 1,719) çoklu doğrusal bağlantı sorununun oluşmadığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, hipotezlerde yer alan bağımsız değişkenlerin tamamını değerlendirebilmek için ön lisans öğrencileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada, öğrencilerin finansal davranışları üzerinde etkili olan, ailenin, alınan eğitimin, çalışılan işin, kazanılan paranın ve ebeveynlerin, bireyin finansal sosyalizasyonu üzerindeki etkilerinin tespit edilebilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma verileri anket yöntemi ile elde edilmiş ve anket içerisinde öğrencilerin finansal davranış değişkeni üzerinde etkili olabileceği düşünülen, yukarıda ifade edilen, dört bağımsız değişkene yer verilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişki durumunun belirlenmesi yönelik regresyon ve korelasyon analiz yöntemleri kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ailenin finansal bilgi seviyesi ölçeği ile ebeveynlerin sunduğu finansal sosyalleşme, alınan eğitimin kalitesi, para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme ve finansal davranış ölçekleri arasındaki ilişkilerin istatistikî olarak anlamlı-pozitif oldukları görülmüştür. Diğer taraftan regresyon analizi sonuçlarına göre, ailenin finansal bilgi seviyesi, ebeveynlerin sunduğu finansal sosyalleşme ve alınan eğitim değişkenlerinin bireyin finansal davranışları üzerinde istatistikî olarak anlamlı ve pozitif olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmada ele alınan, para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşme değişkeninin, bireyin finansal davranışları üzerindeki etkisinin istatistikî olarak anlamsız olduğu gözlemlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin hem ekonomi ve finans içerikli eğitim almaları hem de eğitimlerinin sonunda staj imkânına sahip olmaları, alınan eğitimin ve para ve iş üzerinden sağlanan finansal sosyalleşmenin finansal davranış üzerindeki etkilerinin sağlıklı olarak değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Öğrenciler 40 iş günü staj imkânına sahip olarak iş üzerinden, staj sonunda aldıkları ücretle beraber de kazandıkları para üzerinden finansal bir takım deneyimler elde etmektedirler. Fakat araştırma sonucunda şu net bir şekilde görülmektedir ki, 40 günlük staj’ın hem iş hem de para kazanma tecrübesinin finansal davranışları etkileyecek kadar uzun bir süre olmadığıdır. Dolayısıyla iki yıllık eğitim süresine sahip üniversite öğrencilerinin dönem sonundaki staj uygulamalarının finansal davranışları üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Yine bu dönemde alınan ekonomi ve finans içerikli derslerin bireylerin finansal davranışlarını olumlu etkilediği de ortaya konmuştur.

Literatür kısmında da belirtildiği gibi aile ve ebeveynlerin birey üzerinde finansal anlamda yarattığı etki bu çalışmayla doğrulanmıştır. Anne ve babanın eğitim seviyesi, finansal konularla ilgili farkındalıkları, aile içerisinde alınan ekonomik kararlara çocuklarını dâhil etmeleri, aile içerisinde gerçekleşen gelir gider durumunu anlatarak onlara bütçeleme alışkanlığı kazandırmaları çocukların harcama, biriktirme ve yatırım gibi finansal davranışları üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla birey için finansal sosyalleşmenin başlangıç noktası ailedir, özellikle de ebeveynlerin de bu

noktada bilinçli olmaları ve bu bilincin çocuklara da aşılması gerektiğinin farkındalığına sahip olmaları gerekir.

Ayrıca bireyin ailesinden elde ettiği finansal deneyimlerin gelecek yıllar adına anlamlı ve kalıcı olabilmesi için özellikle de ilkokul eğitiminden başlanılmak üzere eğitim müfredatına ekonomi ve finans içerikli derslerin dâhil edilmesi bireyin ekonomik geleceği adına çok önem arz etmektedir. Çocukluk döneminde ebeveynler ile birebir oluşturulan bu ekonomik bilgi dağarcığının hiç ara vermeden resmi kanallar vasıtasıyla daha da artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Beal, D. J. ve S. B. Delpachitra, S. B. (2003), "Financial Literacy among Australian University Students." *Economics Paper* 22 (1): 65-78. Accessed May 29, 2017.
- Chalimah, S. N., Martono, S. ve Khafid, M. (2019), The Saving Behavior of Public Vocational High School Students of Business and Management Program in Semarang, *Journal of Economic Education*, 22-29.
- Danes, S. (1994), Parental perceptions os children's financial socialization. *Financial Counseling and Planning*, 5(1), 27-146.
- Drentea, P. ve Lavrakas, P. (2000), Over the limit: the association among health, race and debt. *Social Science and Medicine*, 50(4), 517-529.
- Bartholomae, F. ve Gutter, M. (2000), What do we know about financial socialization? *Consumer Interests Annual*.
- Furnham, A. ve Barrie, S. (1991), *Young People's Understanding of Society*, London, Routledge Kegan Paul.
- Fox, J. J., Bartholomae, S., ve Gutter, M. S. (2000), What do we know about socialization? *Consumer Interest Annual*, 46.
- Grohman, A., Kouwenberg, R., ve Menkhoff, L.(2015), Childhood roots of financial literacy. *Journal of Economic Psychology*,51,114-133.
- Grossbart, S., Carlson, L., ve Walsh, A. (1991), Consumer socialization and frequency of shopping with children., *Journal of the Academy of Marketing Science*, 19(3), 155-63.
- Gudmunson, C. ve Danes, S. (2011), Family Financial Socialization:Theory and critical review, *Journal of Family and Economic Issues*, 32(4), 644-667.
- Jorgensen, B. ve Savla, J. (2010), Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization.*Family Relations*, 59(4), 465-478.
- Moshichis, G. (1985), The role of family communication in consumer socialization of children and adolescents, *Journal of Consumer Research*, 11 (4), 898-913.
- Nababan, D. I. S. (2013), "Analisis Personal Financial Literacy dan Financial Behavior Mahasiswa Strata I Fakultas Ekonomi Universitas Sumatera Utara. *Media Informasi Majanemen*. 1(1): 1-15.
- Okan, T. (2012), Kurumsal Yönetimin Ve Kurumsal Mesafenin Gelişmekte Olan Ülke Kökenli Çokuluslu İşletmelerin Strateji Tercihleri Üzerindeki Etkileri, *Türkiye Örneği*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bireylerin Finansal Davranış Boyutlarını Etkileyen Sosyalleşme Ajanlarının Tespiti: Gümüşhane Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

- Puspasari, E., Yanto, H. ve Prihandono, D. (2018), The Saving Behavior of State Vocational High School Students in Tegal Regency, *Journal of Economic Education*, 132-142.
- Seotsanyana, M. E. (2019), Assessment of university students' level of financial literacy: the voices of the National University of Development Studies education students, *Africa Review*, 11:1, 63-76.
- Sirine, H. D. S. U. (2016), "Faktor-faktor yang Mempengaruhi Perilaku Menabung di Kalangan Mahasiswa". *Jurnal Ekonomi dan Bisnis*. 19(1): 27-52.
- Shaari, N. A., Hasan, N. A., Mohamed, R. K. M. H. ve M. A. J. Sabri, M. A. J. (2013), "Financial Literacy: A Study among University Students." *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business* 5 (2): 279-299.
- Sherraden, S., McBride, M., A. ve Beverly, S. (2010), *Striving to save: Creating policies for financial security of low-income families*, Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Ward, S., Wackman, D. ve Wartella, E. (1977), *How Children Learn to Buy: The Development of Consumer Information Processing Skills*, Sage Publications, Beverly Hills, CA.

Adem ÖZBEK